



**ПЕРША СЕКЦІЯ**  
**СПРАВА «ШКРЛЯ ПРОТИ ХОРВАТІЇ»**  
**(CASE OF ŠKRLJ v. CROATIA)**

(Заява № 32953/13)

**РІШЕННЯ**

© Переклад з англійської мови та опрацювання цього рішення здійснено: адвокатом, членом Комісії з питань правової реформи при Президентіві України, Президентом Спільки адвокатів України, членом Науково-консультативних рад Конституційного Суду України, Верховного Суду та Національної асоціації адвокатів України, заступником голови Галузевої експертної ради у галузі знань 08 «Право», Головою Комітету НААУ з питань БГД, доцентом кафедри кримінального процесу НЮУ ім. Я. Мудрого, кандидатом юридичних наук, доцентом, заслуженим юристом України  
**Олександром Дроздовим**

адвокатом, доцентом кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого, кандидатом юридичних наук, доцентом

**Віктором Янишеним**

адвокатом, кандидатом юридичних наук, доцентом кафедри кримінального права і правосуддя Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. акад. С. Дем'янчука, директором Адвокатського бюро «Дроздова та партнери», заступником Голови Комітету медичного і фармацевтичного права та біотетики НААУ

**Оленою Дроздовою**

здобувачем кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого

**Яною Токарь**

студенткою Інституту прокуратури та кримінальної юстиції НЮУ імені Ярослава Мудрого

**Вікторією Чорною**

Офіційне цитування: CASE of ŠKRLJ v. CROATIA (application no. 32953/13).

Офіційний текст англійською мовою: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194299>

**СТРАСБУРГ**

**11 липня 2020**

*Це рішення стане остаточним у відповідності до п. 2 статті 44 Конвенції. Рішення може підлягати редакційним виправленням.*

## **ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ**

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

### **У справі Шкрля проти Хорватії,**

Європейський суд з прав людини (Перша секція), засідання Палати у складі:

Криштоф Войтичек, головуєчий,

Ксенія Туркович,

Армен Арутюнян,

Пер Пастор Віланова,

Паулін Коскело,

Йован Ільєвський,

Раффаеле Сабато, судді,

і Рената Деженер, заступник Секретаря секції,

Провівши нараду за зачиненими дверима 11 червня 2019 року,

Виносить наступне рішення, яке було прийняте цієї дати:

### **ПРОЦЕДУРА**

1. Справа порушена за заявою (№ 32953/13), проти Республіки Хорватія, поданій до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод («Конвенція») громадянином Хорватії, паном Матко Шкрля («заявник»), 6 травня 2013 року.

2. Заявника представляв пан І. Міланович, адвокат, який практикує в Умазі. Уряд Хорватії («Уряд») представляв його агент, пані Ш. Стажнік.

3. Заявник стверджував, що під час розгляду справи проти нього в порядку спрощеного провадження, судовий розгляд справи не був неупередженим, як того вимагає пункт 1 статті 6 Конвенції, оскільки суддя, який розглядав справу, в іншому провадженні проти нього ж, надав згоду відсторонитися від справи, через конфлікт з матір'ю заявника.

4. 8 вересня 2015 року скарга заявника була доведена до відома уряду.

### **ФАКТИ**

#### **I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

5. Заявник народився в 1991 році та проживає у м. Рієка.

#### **A. Перше провадження проти заявника**

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

6. 29 лютого 2012 року Бузетський відділ поліції (*Policijska uprava istarska, Policijska postaja Buzet*) повідомив про штраф, визнавши заявника винним у двох дрібних дорожніх правопорушеннях: порушення правил зупинки автомобіля перед пішохідним переходом та порушення правил користування паском безпеки, передбачені ст. 134(4) та ст. 163(8) Закону про безпеку дорожнього руху (*Zakon o sigurnosti prometa na cestama*, Офіційний вісник № 67/2008 та 74/2011, див. нижче пункт 20).

7. Заявник оскаржив рішення про штраф до Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів (*Prekršajni sud u Pazinu, Stalna Služba u Buzetu*). Справу було призначено судді Б.Л.В.

8. 13 червня 2012 року суддя Б.Л.В. виніс рішення про скасування штрафу та постановив провести провадження за фактом дрібних правопорушень за скороченою процедурою.

9. Того ж дня суддя Б.Л.В. викликав заявника на слухання, призначене на 6 липня 2012 року. Подання, з попередженням про те, що слухання може бути проведено за відсутності відповідача у випадку, якщо його допит не є необхідним та істотним для законного та правильного вирішення справи, було вручено заявнику 20 червня 2012 року.

10. За словами заявника, 28 червня 2012 року його адвокат І.М. надіслав факс до Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів, з проханням до Голови цього суду відсторонити суддю Б.Л.В. від розгляду справи. У заяві зазначено, що суддя Б.Л.В. працював з матір'ю заявника, яка також була суддею, і щоб усунути будь-які сумніви щодо неупередженості судді Б.Л.В., його слід звільнити від участі в розгляді кримінальної справи.

11. За словами уряду, такий факс не отримували в Пазинському суді з розгляду нетяжких злочинів. Національні матеріали справи не містять жодного клопотання заявника про відведення судді Б.Л.В. від участі в розгляді кримінальної справи.

12. Хоча і були попереджені належним чином, ні заявник, ні адвокат не з'явилися до Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів 6 липня 2012 року. Прокурор, компетентний у справі, також не з'явився. Суддя Б.Л.В. прийняв рішення провести слухання за відсутності сторін. Він встановив, що допит заявника не має істотного значення для правильного встановлення фактів справи. Після чого, розглянувши письмовий звіт поліцейського, який безпосередньо помітив, як заявник порушив правила дорожнього руху.

13. Того ж дня, дійшовши до висновку, що відсутні причини сумніватися у письмовому звіті поліцейського, суддя Б.Л.В. визнав заявника винним у звинуваченні, зазначеному в квитанції про сплату штрафу від 29 лютого 2012 року. Він оштрафував його на 1000 хорватських кун (HRK - приблизно 130 євро (EUR)) і призначив термін ув'язнення у разі невиконання.

14. Оскільки в заявника не було можливості звернутися до суду вищої інстанції в справі щодо дрібного правопорушення, він подав конституційну скаргу до Конституційного суду (*Ustavni sud Republike Hrvatske*). Він стверджував, що суддя Б.Л.В. прийняв рішення по його справі, хоча заявник просив про відведення судді. Далі він заявив, що також просив про відведення судді Б.Л.В. в іншому судовому

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

провадженні перед тим само судом, і в такому випадку, суддя повинен самостійно бути відведеним від участі у розгляді справи, у зв'язку із конфліктом з матір'ю заявника (див. нижче пункт 18). Відповідно до ст. 104(3) Закону «Про проступки» (Prekršajni zakon, Official Gazette no. 107/2007, див. пункт 21 нижче), суддя Б.Л.В. мав негайно повідомити голову суду про наявність обставин, що обґрунтовують його відведення. Так як суддя не зробив цього, заявник не був засуджений неупередженим судом.

15. 17 жовтня 2012 року Конституційний суд визнав скаргу заявника неприйнятною, посилаючись на її необґрунтованість. Це рішення було надано заявнику 9 листопада 2012 року.

16. На запит представника Уряду 22 жовтня 2015 року Секретаріат Конституційного суду підтвердив, що в справі Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів відсутнє звернення заявника щодо відведення судді Б.Л.В. від участі в розгляді справи.

### **В. Друге провадження проти заявника**

17. 6 червня 2012 року в іншому судовому провадженні проти заявника в Пазинському суді з розгляду нетяжких злочинів, заявник, через свого адвоката І. М., наполягав на усуненні судді Б.Л.В. від участі у розгляді справи. У своєму клопотанні він зазначив, що суддя Б.Л.В. працював з його матір'ю, яка також була суддею, і щоб усунути будь-які сумніви щодо неупередженості судді Б.Л.В., його слід відвести від участі у розгляді справи.

18. Після ознайомлення із клопотанням про усунення, суддя Б.Л.В. припинив усю діяльність по справі та запропоноване клопотання було прийняте. У своїх поясненнях Голові Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів, він зазначив, що перебував у тривалому конфлікті з матір'ю заявника, яка була головою суду, де він працював, і що вони не спілкувалися між собою.

19. 14 червня 2012 року Голова Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів відвів суддю Б.Л.В. з розгляду справи, виявивши, що існували обставини, які викликали сумніви щодо його неупередженості. Це рішення було надано заявнику 23 червня 2012 року.

## II ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

### **А. Закон Про Безпеку Дорожнього Руху**

20. Відповідні положення Закону про безпеку дорожнього руху:

#### **Стаття 134**

«(1) Якщо рух на позначеному пішохідному переході не контролюється світлофорами або уповноваженою особою, водій зобов'язаний наближатись до пішохідного переходу зі швидкістю, яка не загрожує пішоходам, щоб він мав змогу зупинити свій транспортний засіб і пропустити пішоходів, які вже ступили на пішохідний перехід.

...

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

(4) Водії, які не дотримуються частин 1 та 2 цієї статті, штрафуються в розмірі 500 HRK за малозначні правопорушення.»

### Стаття 163

“(1) Під час подорожі в автотранспортному засобі на сидіннях з встановленими ременями безпеки, водії та пасажери зобов’язані користуватися ременями безпеки способом визначеним виробником ременів безпеки

....

(8) Водії та інші особи, які не дотримуються положень цієї статті, штрафуються в розмірі 500 HRK за малозначні правопорушення.”

## В. Закон «Про проступки»

21. Відповідні положення Закону «Про проступки», чинні на той час, передбачали:

## ВІДСТОРОНЕННЯ

### Усунення і відвід

### Стаття 104

"(1) Суддя має бути усунутим від справи:

1. якщо він отримав ушкодження від нетяжкого злочину [яке розглядається];
2. якщо він є членом сім’ї, або близьким родичем - або прямим, низхідним, або висхідним родичем будь-якого ступеня, або двоюрідним [має спільного предка] до четвертого ступеня спорідненості - або пов’язаним за спорідненістю до другого ступеня обвинуваченого, його захисника, прокурора, потерпілої особи, їх законного опікуна чи законного представника або представника юридичної особи;
3. якщо він є законним опікуном, підопічним, усиновлювачем або усиновленим, прийомним батьком або прийомною дитиною відповідача, його захисника, чоловіком або дружиною відповідача, прокурора, потерпілої особи або представника юридичної особи;
4. якщо він здійснював судовий розгляд в судовому провадженні у першій інстанції у цій самій справі або брав участь у провадженні в суді першої інстанції як керівник, прокурор, захисник, законний опікун або законний представник потерпілої особи або прокурор або якщо він давав показання як свідок або як експерт, або брав участь в інспекції чи іншій операції, на підставі якої було розпочато провадження.

(2) Суддя може бути відсторонений від конкретної справи, якщо було аргументовано і доведено, що існують інші обставини, окрім тих, що перелічені в попередньому пункті, які викликають сумніви щодо його неупередженості.

(3) Суддя, як тільки він виявить підстави для [її або його] відсторонення, про які йдеться у пункті 1, або обставини, що виправдовують його відсторонення (пункт 2), повинен негайно повідомити голову суду, який замінить суддю ...

(4) Коли суддя дізнається, що подано клопотання про його відсторонення, він повинен негайно припинити усю діяльність, що стосується справи, а у разі відсторонення, зазначеного у пункті 2, він може до винесення рішення щодо клопотання, виконувати лише ті процесуальні дії, в яких існує ризик затримки. "

### Клопотання сторін про відвід

### Стаття 105

"(1) Сторони можуть вимагати відводу судді.

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

(2) Сторони можуть подати своє клопотання про відсторонення судді до початку провадження у справі ..., а якщо вони дізнаються про причину усунення судді (стаття 104 пункт 1) на більш пізньому етапі, вони подають свою заяву негайно після виявлення цієї причини.

... »

### Вимоги до проведення слухання

#### Стаття 167 (3)

«Засідання може бути проведене, і рішення суду може бути винесено, якщо сторони та інші особи, які беруть участь у провадженні, хоча і належним чином викликані, не з'явилися. Засідання може бути проведено за відсутності відповідача, якщо його допит не є необхідним та істотним для законного та правильного винесення рішення ».

#### Стаття 180 (1)

"На основі судового рішення, обвинувачення проти відповідача може бути відхилене, або обвинувачений визнається виправданим чи винним".

22. Інші відповідні положення Закону «Про проступки» викладені у справі Маг'єан проти Хорватії (№ 40820/12, п. 21-22, 10 липня 2014 року).

## ПРАВО

### I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 § 1 КОНВЕНЦІЇ

23. Заявник скаржився, що внаслідок участі судді Б.Л.В. у провадженні проти нього за фактом вчинення нетяжких злочинів (проступків), його судили упереджено, зокрема він посилався на статтю 6 § 1 Конвенції, яка передбачає:

« Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право.... на справедливий... розгляд його справи....безстороннім судом »

#### A. Прийнятність

##### 1. Доводи сторін

24. Уряд стверджував, зокрема, що заявник не вичерпав усі наявні та ефективні національні засоби правового захисту, оскільки в процесі розгляду справи, він не наполягав на відстороненні судді, хоча заявнику завчасно було відомо про те, що його справу призначено судді Б.Л.В. Зокрема, клопотання заявника від 28 червня 2012 року, яким він нібито вимагав відсторонення цього судді, ніколи не надходило до Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів. Це було підтверджено Конституційним судом, тоді як заявником не було надано жодних доказів зворотного.

25. Крім того, уряд стверджував, що якби заявник подав клопотання про відвід, суддя Б.Л.В. відклав би слухання і негайно повідомив Голову суду, так само, як він це зробив у іншій справі проти заявника. І, нарешті, Уряд зазначив, що в цій справі не було підстав, передбачених статтею 104 (1) Закону «Про проступки», згідно з якою, суддя Б.Л.В. повинен бути автоматично усунений від розгляду справи.

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токар, Вікторія Чорна

26. Заявник стверджував, що він вимагав усунення судді Б.Л.В від участі у справі, яка ним розглядалась. 28 червня 2012 року адвокат заявника подав клопотання до Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів (проступків) факсом. Він отримав підтвердження доставки факсу та не було жодних повідомлень про інше. Суддя Б.Л.В. не пересилав клопотання Голові суду, але натомість вирішив розглядати цю справу.

27. Заявник також стверджував, що в той же час, в іншому судовому провадженні щодо нетяжких злочинів проти нього перед тим само судом, суддя Б.Л.В. погодився бути відведеним від розгляду справи, визнавши, що між ним та матір'ю заявника був конфлікт. Таким чином, суддя добре знав обставини, що виправдовують його відсторонення, і відповідно до статті 104 (3) Закону «Про проступки», він повинен був повідомити Голову суду і попросити про відсторонення від справи.

### 2. Оцінка суду

28. Суд вважає, що питання, пов'язане з вичерпним використанням національних засобів судового захисту, тісно пов'язане з сутністю скарги заявника, який вважає, що його справа не була розглянута неупередженим судом. Отже, Суд вважає, що заперечення Уряду слід додати до заперечень по суті.

29. Суд зазначає, що скарга заявника не є явно необґрунтованою у значенні статті 35 § 3 (а) Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною на будь-яких інших підставах. Тому вона повинна бути визнана прийнятною.

## В. Сутність

### 1. Доводи сторін

#### (а) заявник

30. Заявник стверджував, що лише за кілька днів до обвинувачення у вчиненні нетяжких злочинів, суддя Б.Л.В. в іншому судовому провадженні проти заявника перед тим же судом погодився бути відстороненим від участі в розгляді справи, визнавши, що між ним та матір'ю заявника існував конфлікт. Тож, судді було відомо про обставини, які були підставами для його відводу. Отже, як тільки суддя дізнався, що йому призначено розглядати ще одну справу проти заявника, відповідно до статті 104 (3) Закону «Про проступки», він мав повідомити Голову суду та попросити про усунення його від розгляду справи. На думку заявника, суддя Б.Л.В. вчинив саме так, саме тому, що заявник не з'явився на слухання 6 липня 2012 року.

31. Заявник стверджував, що його судив суддя, який сам визнав наявність обставини, які слугували підставою для його відводу, що суперечить справедливості та неупередженості судового розгляду. Конституційний Суд не виправив зазначену проблему.

#### (b) Уряд

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

32. Уряд стверджував, що під час судового провадження заявник, якого представляв адвокат, використовував усі гарантії, передбачені статтею 6 Конвенції. Він мав достатньо часу для підготовки свого захисту та отримав можливість успішно брати участь у розгляді справи. Рішення проти нього ґрунтувалося на законно отриманих доказах і не було довільним.

33. Уряд стверджував, що справу заявника розглядав неупереджений суд. Перш за все, не було жодних підстав для автоматичного відсторонення судді Б.Л.В. від участі у розгляді справи (див. пункт 21 вище, стаття 104 (1) Закону «Про проступки»). До того ж, не можна вважати, що обставини, що виправдали відсторонення судді від участі у розгляді попередньої справи проти заявника, все ще існували у наступному провадженні. За даними Уряду, враховуючи, що суддя Б.Л.В. не вимагав відводу від участі у розгляді справи, ці обставини, імовірно, припинили своє існування. Більше того, на відміну від попереднього випадку, коли заявник вимагав відводу судді Б.Л.В. у наступному провадженні він не подав такого ж клопотання. Тож, на думку Уряду, було очевидно, що саме в той час заявник не мав сумнівів щодо неупередженості цього судді.

34. Нарешті, Уряд стверджував, що заявника судили в порядку скороченої процедури, коли суддя судового розгляду лише оцінював, чи можна, зважаючи на заперечення відповідача, підтримати рішення поліції про накладення штрафу, чи ні. У цій справі заявник не надав жодних аргументів чи доказів на свою користь. У запереченні, яким він оскаржив штраф, заявник просто посилався на відповідне повідомлення, заперечував факт вчинення правопорушень і просив суд звільнити його. Він не був присутній на слуханні. Таким чином, суддя Б.Л.В. не відіграв визначальної ролі у провадженні, і його умовна упередженість не мала жодного значення для вирішення справи. Він базував своє рішення на письмовому звіті поліції, достовірність якого жодним чином не піддавалась сумнівам. І, нарешті, суддя, який вів процес, не міг постановити збільшити чи зменшити штраф заявника, оскільки штраф був визначений Законом про безпеку дорожнього руху.

## 2. Оцінка Суду

### (а) Загальні принципи

35. Загальні принципи, що стосуються вимог неупередженості суду, були узагальнені у справі *Денісова проти України* ([ВП], № 76639/11, 25 вересня 2018 року):

«61. Як правило, безсторонність означає відсутність упередженості та необ'єктивності. Згідно з усталеною практикою Суду існування безсторонності для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції повинно встановлюватися згідно з (i) суб'єктивним критерієм, враховуючи особисті переконання та поведінку конкретного судді, тобто чи мав суддя будь-яку особисту упередженість або чи був він об'єктивним у цій справі, та (ii) об'єктивним критерієм, тобто шляхом встановлення того, чи забезпечував сам суд, незалежно від особистої поведінки будь-кого з його членів, та, серед інших аспектів, його складу, достатні гарантії для того, щоб виключити будь-який обґрунтований сумнів у його безсторонності (див., серед багатьох інших джерел, рішення у справі «Мікаллеф проти Мальти» [ВП] (*Micallef v. Malta*) [GC], заява № 17056/06, пункт 93, ЄСПЛ 2009, з подальшими посиланнями).



## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

62. Проте між суб'єктивною та об'єктивною безсторонністю не існує беззаперечного розмежування, оскільки поведінка судді може викликати не тільки об'єктивні сумніви щодо його безсторонності з точки зору стороннього спостерігача (об'єктивний критерій), але також може бути пов'язана з питанням особистих переконань суддів (суб'єктивний критерій) (див. рішення у справі «Кіпріану проти Кіпру» [ВП] (*Kyprianou v. Cyprus*) [GC], заява № 73797/01, пункт 119, ЄСПЛ 2005-ХІІІ). Отже, у деяких випадках, коли докази для спростування презумпції суб'єктивної безсторонності судді отримати складно, додаткову важливу гарантію надасть вимога об'єктивної безсторонності (див. рішення у справі «Пуллар проти Сполученого Королівства» (*Pullar v. the United Kingdom*), від 10 червня 1996 року, пункт 32, *Збірник 1996-ІІІ*).

63. У зв'язку з цим навіть зовнішні прояви мають певну важливість, або іншими словами, «правосуддя має не лише здійснюватися, має бути видно, що воно здійснюється». Адже йдеться про довіру, яку в демократичному суспільстві суди повинні вселяти у громадськість (див. рішення у справі «Моріс проти Франції» [ВП] (*Morice v. France*) [GC], заява № 29369/10, пункт 78, ЄСПЛ 2015).

### (b) Застосування цих принципів у цій справі

36. Перш за все, Суд зауважує, що правопорушення дорожнього руху, за які був засуджений заявник, не належать до традиційних категорій кримінального права (див., серед багатьох інших, *Марчан*, наводиться вище, § 37)

37. Суд повторює, що, хоча притягнення до відповідальності та покарання за малозначні правопорушення адміністративним органом не суперечить Конвенції, зацікавлена особа повинна мати можливість оскаржити будь-яке рішення, прийняте проти неї, перед судом, що надає гарантії, закріплені статтею 6 (див., серед багатьох інших, *Лауко проти Словаччини*, 2 вересня 1998 р., § 64, *Звіти про судові рішення та ухвали 1998 - VI*).

38. Суд зазначає, що суддя Б.Л.В., який розглядав справу проти заявника одноособово, лише за кілька днів до того погодився бути відведеним від участі в розгляді іншої справи проти заявника, з тієї самої причини, що стосувалась його неупередженості (див. пункти 17-19 вище).

39. У тому випадку, заявник вимагав відводу судді Б.Л.В. на тій підставі, що суддя працював з матір'ю заявника, яка також була суддею (див. пункт 17 вище). Відповідаючи на що, суддя Б.Л.В. визнав, що працював з матір'ю заявника, і, крім того, мав конфлікт з матір'ю заявника, хоча сам заявник цього не згадував. Зокрема, суддя Б.Л.В. заявив, що він перебував з нею в тривалому конфлікті та вони не спілкувалися між собою (див. пункт 18 вище).

40. На відміну від вищезгаданого аргументу Уряду (див. пункт 33), Суд вважає малоімовірним те, що ситуація судді Б.Л.В. могла змінитися лише через кілька днів після того, як він погодився бути відведеним від участі в розгляді справи заявника. Таким чином, коли йому було призначено слухання по справах про малозначні правопорушення, суддя Б.Л.В. повинен був знати обставини, що обґрунтовують його відвід (див. пункти 8, 17 та 18 вище).

41. На думку Суду, це створило ситуацію, яка викликала обґрунтовані сумніви щодо неупередженості судді Б.Л.В., які не обійшлися без об'єктивного обґрунтування, а також мали такий характер, що ставить під питання суб'єктивну оцінку, навіть розкриття особистої упередженості мотивованої конфліктом судді з

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

матір'ю заявника (порівняйте *Філюткін проти Росії* [Комітет], № 39234/08, §§ 37-38, 24 липня 2018 року).

42. Нинішня ситуація відрізняється, зокрема, від тієї, яку розглядав Суд у справі *Драгоєвич проти Хорватії* (заява № 68955/11, §§ 111-123, 15 січня 2015 року), коли суддя утримався від участі в судовому розгляді "з обережності", аби уникнути підстав сумніватися в його особистій неупередженості (§§120-121 висновку).

43. Суд повторює, що будь-який суддя, стосовно якого є законні підстави сумніватися в його неупередженості, повинен бути відведеним (див. *Кастільо Алгар проти Іспанії*, 28 жовтня 1998 р., § 45, Звіти 1998-VIII; *Моріс*, наводиться вище, § 78 та *Рамляк проти Хорватії*, № 5856/13, § 31, 27 червня 2017 року). Без сумніву, судді повинні демонструвати й пропагувати високі стандарти поведінки та особисто дотримуватися цих стандартів, щоб підтримувати чесність судової влади. Будь-яке порушення таких стандартів зменшує довіру громадськості, яку в демократичному суспільстві суди мають викликати у суспільстві (див. *Моріс*, наводиться вище, § 78).

44. Дану справу слід відрізнити від випадків, коли єдиним питанням є ризик щодо попередньої участі судді в розгляді справи (див. *Захірович проти Хорватії*, № 58590/11, п. 31-36, 25 квітня 2013 р.; *Sgaibă проти Румунії* (ухв.), № 6005/05, §§ 30-38, 27 січня 2015 р.; і *Smailagić проти Хорватії* (ухв.), № 77707/13, §§ 31-36, 10 листопада 2015 р.), де Суд визнав, що саме по собі призначення судді не є достатньою підставою для того, щоб зробити висновок про відсутність неупередженості відповідного судді чи суду. У таких випадках Суд вважав, що заявники повинні висловити свої аргументовані занепокоєння щодо можливої упередженості суддів, попросивши відвести їх від участі в розгляді справи.

45. Що стосується конкретних обставин цієї справи, коли судді під час судового провадження стали відомі обставини, які виправдовують його відвід від участі в розгляді справи ще до початку слухання, яке призвело до засудження заявника, Суд не вважає необхідним з'ясувати, чи насправді заявник, як він стверджував, подавав клопотання про відвід судді або, як заявляє уряд, жодної такої заяви подано не було. У цій конкретній ситуації, Суд вважає доречним той факт, що зобов'язання судді, який бере участь у справі, негайно повідомити Голову суду про обставини, що підтверджують його відведення від участі в розгляді справи, чітко

---

<sup>1</sup> «... 37. Відповідно, ця справа відрізняється від інших справ з даного питання, оскільки особиста упередженість судді Д. по відношенню до заявника була визнана самим суддею Д. Дійсно, слід підкреслити, що заявник клопотав про відведення судді Д., посилаючись на три підстави: відхилення процесуальних звернень та касаційної скарги, поданої заявником до закінчення розгляду справи по суті; наявність професійних зв'язків між суддями Д. і М.; поведінку Д., який, працюючи слідчим, проводив розслідування по іншій кримінальній справі за участю заявника (див. вище § 7). Суддя Д. відхилив першу і другу підстави як такі, що не впливають на його неупередженість, але підтримав третю підставу, а також додав за власною ініціативою четверту підставу, а саме проживання його сім'ї по сусідству з сім'єю заявника, яке не було згадано заявником в його клопотанні про відвід (див. вище § 8).

38. Європейський Суд зазначає, що суддя Д. не просто послався на останні два підстави як на факти, які "об'єктивно" могли поставити під сумнів його неупередженість, але він прямо підкреслив, що зазначені обставини "наклали на відносини між [ним і заявником] відбиток неприязних", а в частині, що стосується сусідства їх сімей, ці обставини призвели до того, що "відносини, пройняті ворожістю, склалися ... досить давно" (див. вище § 8). Іншими словами, цей суддя виявляв упередженість по відношенню до заявника. Дана ситуація відрізняється, зокрема, від ситуації, розглянутої Європейським Судом у рішенні по справі "Драгоєвич проти Хорватії" (15 січня 2015 року, скарга N 68955/11, §§ 111 - 123), в якому суддя усунувся від участі в провадженні по кримінальній справі з "обережності", хоча жодних підстав сумніватися в його неупередженості не було (§§ 120 - 121, in fine). ...» (прим. автор. перекл.).

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

визначене у національному законодавстві (див. пункт 21 вище, стаття 104 (3) Закону «Про проступки»). Отже, в першу чергу суддя Б.Л.В., який був обізнаний з обставинами, повинен був клопотати перед Головою Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів про відсторонення його від участі у справі.

46. Крім того, Суд заперечує аргумент уряду про те, що суддя Б.Л.В. не відігравав значної ролі у провадженні, і тому його прихильність не мала жодного значення для вирішення справи (див. пункт 34 вище). Також, незалежно від того, якою мірою заявник використовував свої процесуальні права для підготовки свого захисту, Суд вважає, що сам факт того, що заявник судився суддею, який сам визнав наявність обставин, що виправдовують його відкликання, підірвав видимість чесного судового розгляду.

47. Нарешті, Суд зазначає, що Конституційний Суд не вирішив відповідну проблему. Безумовно можливо таке, що вищі судові інстанції або вищий суд можуть виправити помилки у провадженні перед судами нижчої інстанції (див. *Рамляк*, наводиться вище, § 40). У цій справі, хоча Конституційний Суд мав повноваження скасувати відповідне рішення на підставі того, що суддя під час судового провадження не був неупередженим, він не зробив цього і підтримав оскаржуване рішення. Внаслідок чого, помилка не була виправлена (див. *Кипріану (Kyprianou) проти Кіпру* [ВП], № 73797/01, § 134, ECHR 2005-XIII<sub>2</sub>).

---

### 2 *Справа „Кипріане проти Кіпру” („Kyprianou v. Cyprus”)*; заява № [73797/01](#)

У рішенні, ухваленому 15 грудня 2005 року у справі *„Кипріане проти Кіпру”*, Суд постановив, що: мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції; мало місце порушення ст. 10 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику по 15 000 євро відповідно як компенсацію моральної шкоди та на відшкодування судових витрат.

*Обставини справи* Заявник Міхалакіс Кипріану є громадянином Греції, народився 1937 року, мешкає у м. Нікосії. Він за фахом є юристом.

У лютому 2001 року п. Кипріану представляв інтереси підсудного у судовому процесі щодо справи про вбивство. На одному із засідань він висловив заперечення проти того, що члени суду своїми зауваженнями перешкоджали йому здійснювати перехресний допит свідка з боку обвинувачення. Тому він звернувся із клопотанням про вилучення цих зауважень із судового протоколу. Після того, як йому було відмовлено, п. Кипріану звинуватив членів суду у тому, що вони перешіптуються й обмінюються записками. При цьому заявник використав слово “*tavasakia*” (це слово має такі значення: короткі таємні записки чи листи, романтичні послання, а також повідомлення неприємного змісту). Реакція членів суду була негайною. Вони сказали, що “глибоко ображені” такою заявою, додавши, що ніколи раніше не зіштовхувались з таким відверто цинічним проявом зневаги до суду від жодної особи, не кажучи вже про адвоката. Далі вони відзначили: “якщо офіційна реакція суду не відбудеться негайно, то правосуддя в цілому зазнає катастрофічного удару”. Члени суду поставили заявника перед вибором: або відмовитися від своїх слів, або спробувати належним чином обґрунтувати те, що все ж таки не було достатніх підстав застосовувати до нього відповідне покарання. Однак п. Кипріану не погодився ані обґрунтувати свій вчинок, ані відмовитися від своїх слів.

Суд одразу постановив рішення про визнання п. Кипріану винним у зневазі до суду і призначив йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на п’ять днів. Це рішення мало бути виконано негайно. Як зауважили члени суду, воно було єдиною можливою адекватною реакцією задля підтримання законного і цивілізованого порядку. На їхню думку, у цій ситуації неадекватна реакція означала б мовчазне прийняття відповідного приниження.

Після ухвалення зазначеного рішення заявника було негайно допроваджено до в’язниці для відбуття покарання. Втім, згідно з відповідними положеннями внутрішнього законодавства, його було звільнено раніше. Апеляційну скаргу п. Кипріану було відхилено.

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

---

*Зміст рішення Суду.* Заявник стверджував, що всупереч вимогам ч. 1 ст. 6 Конвенції йому не було забезпечено розгляд справи незалежним та безстороннім судом, оскільки той самий суд, який звинуватив заявника у неповазі, заслухав його справу, визнав винним і засудив його до покарання. П. Кипріано також скаржився на порушення ч. 2 ст. 6 Конвенції (презумпція невинуватості), п. "а" ч. 3 ст. 6 Конвенції (право обвинуваченого бути негайно повідомленим про характер і причину звинувачення проти нього) і ст. 10 Конвенції.

Суд передусім розглянув скаргу заявника на те, що ті ж судді, стосовно яких заявник, як стверджувалося, виявив зневагу, розглянули його справу і засудили його до покарання. Суд зауважив, що сам цей факт викликав серйозні сумніви щодо безсторонності суду. Суд далі відзначив, що ця скарга стосувалася функціональної вади відповідного судового провадження. Втім Суд взяв до уваги велику кількість справ, яка зазвичай розглядається у рамках процедури загального права (common law jurisdictions). Суд із розумінням поставився до необхідності застосування у зв'язку з цим скороченого розгляду у справах за звинуваченнями у зневазі до суду, але тільки за умови ретельного вивчення фактів та дотримання загальнопроцесуальних гарантій.

Суд не визнав за потрібне чи бажане вивчати приписи і практику застосування загального права щодо розгляду справ про зневагу до суду чи знайомитися зі специфікою застосування скороченої судової процедури у Республіці Кіпр чи в інших правових системах загального права. Завдання Суду полягало в тому, аби з'ясувати, чи застосування скороченої процедури розгляду справи п. Кипріано якимось чином порушило вимоги ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд зауважив, що критичні висловлювання з боку п. Кипріано, які були кваліфіковані як зневага до суду, спрямовувались безпосередньо проти суддів, власне проти того, як вони провадили слухання справи. А потім ті ж самі судді висунули заявнику звинувачення, розглянули обставини, пов'язані з його поведінкою, визнали його винним і призначили покарання (п'ятиденний строк ув'язнення). Суд охарактеризував такий розгляд як змішування ролей обвинувача, свідка, прокурора і судді в одній структурі.

Тому Суд відзначив, що відповідний процес цілком імовірно міг викликати серйозні побоювання щодо його відповідності такому – добре вивіреному у часі – принципу, як "ніхто не повинен бути суддею у своїй справі", а відтак і принципу неупередженості суду.

Суд зазначив, що є підстави вважати такий спосіб функціонування суду четвертих сесій вадою юрисдикційної системи Кіпру. А відтак це породжує сумніви стосовно достатніх можливостей відповідного суду розглянути справу неупереджено.

Далі Суд розглянув скаргу заявника стосовно персональної упередженості до нього суддів. У зв'язку з цим Суд зауважив, що у своєму рішенні судді відзначили, що вони були "особисто глибоко ображені" висловлюваннями заявника.

Ці слова свідчать не лише про те, що судді відчули себе ображеними словами заявника, але також і про те, що вони чітко виявили своє негативне ставлення до його висловлювань і поведінки взагалі. Суд далі відзначив, що особливо виразні словесні звороти, які судді використали у своєму рішенні, демонстрували їх обурення і шокваність поведінкою заявника. Однак вияв емоцій у такий спосіб насправді суперечив принципу відстороненості, якого повинні дотримувати судді у виголошенні офіційних заяв.

Суд зауважив, що судді вирішили застосувати до заявника покарання у вигляді п'ятиденного ув'язнення, яке вони вважали єдино правильним рішенням у ситуації, що склалася. До того ж ще до офіційного слухання справи судді сказали заявнику, що вважають його винним у зневазі до суду. А після того, як вони дійшли згоди у тому, що заявник вчинив цей злочин, судді запропонували йому або розгорнуто обґрунтувати свою позицію, або ж відмовитися від своїх коментарів.

Суд не ставив під сумнів те, що притягнення заявника до відповідальності переслідувало також цілі забезпечення належного відправлення правосуддя та непорушності судочинства. Однак Суд відзначив, що судді не спромоглися належним чином відсторонити себе від ситуації. Він також зауважив, що попередній висновок суддів підсилювався швидкістю розгляду справи заявника та винятковою стислістю комунікації (спілкування) між заявником та судом.

Отож Суд, оцінивши загалом той спосіб, у який справа розглядалася, і беручи до уваги специфічні прояви особистої поведінки суддів, визнав обґрунтованими побоювання п. Кипріано стосовно дотримання принципу безсторонності судом четвертих сесій, який заслухав його справу.

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

48. Зважаючи на вищевикладене, Суд відкидає заперечення Уряду щодо невичерпання внутрішніх засобів правового захисту, які він раніше додав до заперечень по суті (див. пункт 28 вище), і вважає, що існує порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, що стосується вимоги неупередженості суду.

## II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

49. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

50. Заявник не подав позов про справедливу сатисфакцію. Відповідно, Суд вважає, що немає вимоги про присудження йому будь-якої суми за цим рахунком.

---

Суд також звернув увагу на те, що Верховний суд не виправив ситуації, хоча й був правомочним скасувати рішення суду четвертих сесій з огляду на те, що було порушено принцип неупередженості. Натомість Верховний суд залишив згадане рішення в силі, у тому числі й у частині застосованого до заявника покарання.

Отож Суд визнав, що суд четвертих сесій, який розглянув справу заявника, не був безстороннім у сенсі ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд постановив, що жодного спірного питання не виникло у контексті скарг заявника на порушення ч. 2 та п. „а” ч. 3 ст. 6 Конвенції.

Суд далі дійшов висновку, що, зважаючи на специфіку ситуації заявника, було доцільно розглянути справу на предмет відповідності ст. 10 Конвенції. У зв'язку з цим, завдання Суду полягало в тому, аби оцінити, чи було дотримано справедливий баланс між забезпеченням авторитету суду, з одного боку, та захистом свободи вираження поглядів заявником у статусі адвоката, з іншого.

Суд зауважив, що заявника було засуджено до п'яти днів позбавлення волі. На думку Суду, це покарання, безумовно, слід вважати суворим, особливо зважаючи на те, що воно мало бути негайно приведено до виконання. Згодом це рішення було підтримано Верховним судом.

Суд визнав, що поведінка заявника містила деякі ознаки неповаги до суду. Однак він відзначив, що – попри певну недоречність – коментарі заявника були спрямовані винятково на той спосіб, у який судді розглядали справу клієнта п. Кипріано (йшлося про коментарі суддів під час здійснення п. Кипріано перехресного допиту свідка у справі його клієнта).

Суд зрештою дійшов висновку, що застосоване до заявника покарання було надмірно суворим і могло загалом мати “відлякуючий” вплив на юристів під час здійснення ними своїх обов'язків захисників у суді. Суд також зауважив, що його попередній висновок стосовно існування певної несправедливості у скороченій процедурі розгляду справ про неповагу до суду лише доповнював висновок про непропорційність застосованої до заявника санкції.

Відтак Суд визнав, що суд четвертих сесій, який розглянув справу заявника, виявився неспроможним досягти справедливого балансу між необхідністю забезпечити авторитет суду та потребою захистити право заявника на свободу вираження поглядів. Суд зауважив, що відбуття заявником лише половини призначеного строку ув'язнення не вплинуло на його висновок.

Тому, Суд постановив, що мало місце порушення ст. 10 Конвенції, яке виявилось у застосуванні до заявника надмірно суворого покарання (URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-125685>) (прим. автор. перекл.).

**ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ**

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токар, Вікторія Чорна

**ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД**

1. *Оголошує*, одногосно, неприйнятними заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів правового захисту та відхиляє їх;
2. *Оголошує*, одногосно, заяву прийнятною;
3. *Постановляє* шістьма голосами проти одного, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 11 липня 2019 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Рената Дегенер  
Заступник секретаря

Кшиштоф Войтичек  
Голова

Відповідно до статті 45§2 Конвенції та Правила 74 §2 Регламенту Суду окрема думка судді Сабато додана до цього рішення.

K.W.O.  
R.D.

### ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ САБАТО<sup>3</sup>

1. На одному з засідань ("друге провадження" - див. пункт 17 та наступні рішення більшості суддів) заявник подав клопотання про відвід (також згадане як усунення чи зільнення) судді Пазинського суду з розгляду нетяжких злочинів, який повинен був прийняти рішення про оскарження штрафу, який отримав заявник за порушення дорожнього руху. Суддя повідомив Голову суду, що він перебував у конфлікті з матір'ю заявника, яка сама є суддею. 14 червня 2012 року Голова суду схвалив відвід судді і той не вів справу.

2. На іншому засіданні ("перше провадження" - див. пункт 6 та наступні пункти) ще одне покарання за порушення дорожнього руху було оскаржено перед Пазинським судом з розгляду нетяжких злочинів. 13 червня 2012 року в рамках цієї справи, той самий суддя - відсторонення якого було затверджено Головою суду у другому провадженні – був призначений на слухання зацікавленої особи, яке мало відбутися 6 липня 2012. Особа на це слухання не з'явилася. Того ж дня суддя підтримав покарання.

3. Як я зазначу нижче, на мою думку, невідомо, чи зрозумів суддя під час винесення рішення, на засіданні чи пізніше, що особою, яка оскаржила штраф у першому провадженні, була та сама особа, яка раніше вимагала його відкликання у другому провадженні, тобто заявника в нашому Суді, чия мати перебувала в конфлікті із суддею. Адже цей світ малий, врешті-решт.

4. Більшість визнала (див. пункт 45 рішення), що не було необхідності встановлювати, чи насправді заявник, як він стверджував, подав заяву про відвід судді у цьому (першому) провадженні або, як Уряд стверджував у своїх зауваженнях від 18 січня 2016 р. та 31 березня 2016 р., що такого клопотання не було подано. Мені шкода, що я не можу погодитися. На мою думку - знову ж таки, з причин, які я зазначу нижче, - дійсно потрібно було встановити факти, і оскільки Уряд прямо зазначав, що заявник не подав заяву про відвід, норма про обов'язок доказування повинна була призвести до висновку, що жодного прохання про усунення від участі у розгляді справи не існувало (див. пункт 24 рішення більшості). Уряд зазначив, що заявник стверджував, що надіслав факс із заявою про відвід судді, не з'являючись на слухання, але він не надав звіт про передачу факсу до нашого Суду. Уряд, зі свого боку, підготував витяги з журналу з електронної системи реєстрації документів місцевого суду, де не було жодної згадки про факс.

5. З урахуванням вище зазначеного, я вважаю за краще не зачіпати питання із запереченням, яке Уряд також чітко висловив у своїх зауваженнях від 18 січня 2016 року та 31 березня 2016 року - що, так як заявник не подав заяву про відвід, внутрішні засоби правового захисту не були вичерпані. Фактично, вирішення цього питання передбачало б комплексну оцінку закону, в тому числі й що стосується ролі відсторонення суддів порівняно із самовідводом у національній системі, а також скарги (з урахуванням її ефективності), яку заявник, замість того, щоб подати з проханням про відкликання судді, надіслав до Конституційного суду Хорватії з

---

<sup>3</sup> Рафаель Сабато – суддя Європейського суду з прав людини, якого було обрано Парламентською Асамблеєю від Італійської Республіки.

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

проханням скасувати рішення Пазинського суду від 6 липня 2012 року (див., *mutatis mutandis*, з посиланням на іншу конституційно-правову базу, *Горват проти Хорватії*, № 51585/99, п. 41-45, 26 липня 2001 р.). Такі комплексні оцінки стають зайвими в рамках застосовуваного підходу, який, я так розумію, стосується предмету скарги заявника в нашому Суді, а також ступеня оцінки неупередженості суду. Я, все ж таки, обговорю кілька загальних наслідків необхідності подачі клопотання про відкликання судді, якщо такий засіб захисту доступний на національному рівні, до національних судів, перш ніж питання судової неупередженості буде порушено в нашому Суді.

6. Мій підхід докорінно відрізняється від застосованого більшістю палати, щодо направлення скарги заявника до нашого Суду. На мою думку, заявник не скаржився, принаймні, не безпосередньо, на можливе порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, щодо того, що суддя не був відвівся від участі у розгляді справи (у першому провадженні), потім він погодився бути відведеним від участі в розгляді іншої справи (у другому провадженні). Навпаки, заявник чітко заявив, що, на його думку, саме рішення Конституційного суду Республіки Хорватія від 17 жовтня 2012 року порушувало пункт 1 статті 6 Конвенції, оскільки цей суд нібито знехтував переглядом рішення Пазинського суду, яке було прийняте упередженим суддею і тим самим порушило національну Конституцію (стаття 29). Крім того, заявник припускав, що Конституційний суд «не прочитав» його скаргу, посилаючись на нібито «поверхневу» обґрунтованість, що дало підстави вважати, що жодне фундаментальне право не було поставлено під загрозу (тоді як, на думку заявника, питання судової неупередженості було чітко аргументовано). Отже, заявник домагався "скасування" рішень Конституційного суду та Пазинського суду, а також відновлення провадження у справі.

7. У своєму рішенні від 17 жовтня 2012 року Конституційний Суд постановив, що в рішенні суду у Пазині конкретних порушень прав людини та основних свобод немає. На мою думку (яка, знову ж таки, відрізняється від рішення більшості), це рішення повністю відповідає пункту 1 статті 6 Конвенції, що стосується принципу неупередженості судової влади. Така відповідність може бути підтверджена з двох підстав: по-перше, через те, що рішення було прийняте самим "судом", який відповідає вимогам пункту 1 статті 6 (оскільки жодних сумнівів не було, що судді Конституційного Суду були неупередженими), по-друге, через те, що питання неупередженості Пазинського суду було доведено до відома Конституційного Суду, що має повноваження скасувати ніби незаконне рішення, (див., наприклад, *mutatis mutandis*, *Süssmann проти Німеччини* [ВП], № 20024/92, § 41, зокрема § 43, ЄСПЛ 1996-IV; *Kinriyanu проти Кіпру* [ВП], № 73797/01, § 134, ЄСПЛ 2005-XIII; та *Мікалеф проти Мальти*. [ВП], №17056/06, § 57, ЄСПЛ 2009), було вирішено в межах національного законодавства, шляхом прийняття рішення, що відхиляє аргументи заявника.

8. Провадження Конституційного Суду, на мій погляд, є одним із прикладів багатьох національних механізмів усунення помилок, які мають на меті встановити, чи є *judex suspectus* упередженим чи ні. Найпоширенішим засобом захисту, однак, є заява про відвід, про упушення якої зазначив Уряд. Незалежно від відмінностей між такими засобами захисту, судова практика нашого Суду стверджує, що наявність національних процедур забезпечення неупередженості, а саме правил, що регулюють



## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токар, Вікторія Чорна

відводу суддів, є доречним фактором оцінки неупередженості національних судів. Як було встановлено нашим Судом у минулому, такі норми встановлюються національним законодавцем, з метою усунення всіх розумних сумнівів щодо неупередженості судді та є спробою забезпечити неупередженість шляхом усунення причин таких сумнівів. На додаток до забезпечення відсутності фактичної упередженості, вони спрямовані на усунення будь-яких проявів упередженості, і таким чином сприяють довірі, яку суди в демократичному суспільстві повинні викликати у громадськості. Наш Суд враховує такі норми, роблячи власну оцінку щодо того, чи є суд неупередженим, і, зокрема, чи можна вважати побоювання заявника об'єктивно виправданим (див., наприклад, *mutatis mutandis*, *Пескадор Валеро проти Іспанії*, № 62435/00, §§ 24-29, ЄСПЛ 2003-VII; *Мікалеф*, наведене вище, § 99; та *Паскіні проти Сан-Марино*, №50956/16, § 144, 2 травня 2019 року).

9. Більшість суддів Палати категорично не погодилися з оцінкою, зробленою національним Конституційним Судом. Зробивши власну оцінку щодо неупередженості Пазінського суду, вони визнали недостатнім той факт, що було проведено внутрішній перегляд цього питання, і, з врахуванням обставин справи, вважають, що пункт 1 статті 6 Конвенції вимагає від судді самовідвід (як я вже згадував, більшість вважає зайвим з'ясувати, чи вимагається відвід). Вважаю своїм обов'язком не погодитися у зв'язку з фактами та законом.

10. Щодо фактів, я вважаю, що оскільки судді не було направлено жодної заяви про відвід (див. вище щодо повної відсутності доказів), та ані заявник, ані його захисник не з'явилися на слуханні, щоб оскаржити неупередженість суду, цілком можливо, що судді було взагалі невідомо, що особа, справу якої він розглядав заочно 6 липня 2012 року, була тією самою особою, з чією матір'ю, як він визнав, суддя мав конфлікт. Окрім можливих труднощів в ідентифікації осіб лише по імені, слід також врахувати, що заявник має прізвище, відмінне від прізвища матері, і що в попередньому судовому процесі суддя мав змогу розпізнати заявника, як сина його матері, лише після роз'яснення щодо відводу, який було передано до суду. Кажучи це, мені шкода, що надалі не погоджуюся з більшістю моїх шановних колег, які встановили, що суддя знав про обставини і тому повинен був повідомити про ситуацію Голові суду (див. пункт 45 рішення). У цьому контексті мені не потрібно згадувати підстави, за якими встановлюється особиста неупередженість судді. Однак мені потрібно констатувати, що, на мій погляд, попереднє відвід від участі в розгляді іншої справи, в конкретному розгляді цієї справи (який проводився в суді "за незначними обвинуваченнями" та заочно), не може бути достатнім доказом, щоб спростувати цю презумпцію.

11. Це міркування, разом із висновком про те, що підставою, для можливості відсторонення, була явна ворожість, викликана відсутністю спілкування у професійному середовищі, підводить мене до висновку, що самі факти свідчать про те, що краще було б прийняти рішення щодо виконання постанови, прийнятої на національному рівні: порушення пункту 1 статті 6 не було виявлено.

12. Але, як я вже згадував, мають бути розглянуті також і закони, які стосуються того, наскільки наш Суд, на мою думку, повинен переглядати національну оцінку неупередженості суддів іншими суддями (наприклад, суддів, які розглядають справи про відсторонення, або суддів, перед якими рішення оскаржують з причин,

## ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ

© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токарь, Вікторія Чорна

пов'язаних із стверджуваною упередженістю суду, який виніс попереднє рішення). На мою думку, невиконання правил щодо самовідводу, в принципі, має стати достатньою підставою для сторін вимагати відводу, щоб у разі відсутності такого клопотання зацікавленої сторони, уникнути будь-якого впливу вищезазначеного недоліку на законність розгляду справи та рішення, а також на їх відповідність пункту 1 статті 6.

13. Я хочу нагадати, що прийнявши таку позицію тлумачення пункту 1 статті 6 стосовно судової неупередженості, наш Суд визнав наступне (*Захірович проти Хорватії*, №58590/11, п. 35-36, 25 квітня 2013 р.):

«... коли вітчизняне законодавство пропонує можливість усунення причин сумнівів щодо неупередженості суду чи судді ..., можна було б очікувати (і з точки зору національного законодавства), що заявник, який справді вважає, що існують обґрунтовані побоювання з цього приводу, пред'явить їх при першій же можливості. Це, перш за все, дозволить національним органам влади розглянути скарги заявника у відповідний час та забезпечити дотримання його прав. ... У цій справі, однак, аявник не скористався можливістю подати свої скарги щодо ... нібито упередженості суду на стадії судового розгляду. Тому внаслідок цього, Суд не може зробити висновок, що відбулось порушення права заявника на справедливий суд, щодо якого він скаржився ...»

Я погоджуюся з цим принципом і, роблячи це, при всій повазі, я не згоден з більшістю палати, яка вважає, що розглянутий випадок слід відрізнити від справи *Захіровича* та іншої подібної судової практики. Я застосував би приклад *Захіровича* до цієї справи.

14. Проте, неупередженість суддів є занадто делікатною темою, щоб вирішуватись лише процесуальним законодавством. Оскільки стандарт, сформований у справі *Zahirović* є фактично процедурним, я мушу визнати, що в деяких виняткових випадках процесуальне порушення, пов'язане з упередженістю, може заважати реалізації права на справедливий суд, а отже, може спричинити за собою порушення пункту 1 статті 6, навіть якщо заявник не висловив занепокоєння, використовуючи відповідний засіб захисту у національній системі. Один із прикладів, що спадає на думку, стосується того, що член судової влади, приймає рішення по справі, незважаючи на те, що він має прямий інтерес до неї, і очевидно приймає позицію однієї із сторін процесу. У таких випадках порушення було б явним, оскільки рішення було винесено *non iudice*, тобто судом, який, очевидно, не є неупередженим, рішення якого *in rem propriam*.

15. Остаточне зауваження стосується зв'язку між неупередженістю та незалежністю суддів, важливість якого наш Суд часто підкреслював. З огляду на цей зв'язок, я б не недооцінював ризик для незалежності національних суддів, рішення яких приймаються більшістю. Учасники судового процесу, які не надто вимагали відводу судді у своїй внутрішній системі, можуть поставити питання про упередженість безпосередньо перед нашим Судом, навіть на основі незначних підозр, що відрізняються від серйозних, про які я тільки що згадував. У більшості систем складна позиція судді захищена від підозр щодо упередженості, висунутих на пізньому етапі, шляхом надання конкретних засобів захисту за умови чітких строків оскарження неупередженості, що в іншому випадку презюмується. Суддя, безсторонність якого занадто довго підлягає громадському контролю, є менш незалежним, оскільки він може побоюватися, що на всіх етапах процедури

## **ШКРЛЯ проти ХОРВАТІЇ**

**© Олександр Дроздов, Віктор Янишен, Олена Дроздова, Яна Токар, Вікторія Чорна**

правосуддя, яке здійснює суддя, воно може бути перетворене на правосуддя над суддею. Варто визнати, що у даній справі хорватська система запропонувала національний засіб захисту у формі скарги до Конституційного Суду (скарги, роль якої, як я вже сказав, може бути додатково роз'яснена в зв'язку з роллю заяви про відвід). Але це не стосується всіх європейських систем, у багатьох з яких, єдиним засобом захисту є заява про відвід (а якщо відкликання не вимагається, упередженість вже не буде підставою для апеляції). Відсутність у багатьох країнах національних засобів правового захисту, окрім заяви про відвід, тягне за собою небезпеку - зважаючи на те, що більшість, по суті, вважала передчасну заяву про відквідвід непотрібною – що ставить національних суддів в незручну позицію, в якій їхня неупередженість безпосередньо поставлена під сумнів у Страсбурзі.